

U vjeri otaca- 1700. obljetnica Nicejskog sabora

Petar Šerka

Uvod

Jubilejska 2025. godina donosi jednu važnu obljetnicu za Katoličku Crkvu, ali i sve kršćane uopće, 1700. godina od prvog ekumenskog sabora u Niceji 325. godine. Taj je sabor kao „prekretnica u povijesti Crkve“¹ ostao sidro za vjeru svih kršćana koji vjeruju u „Isusa Krista istobitna s Ocem“.²

Danas kada je vjera kršćana, pogotovo u Europi, pred izazovima vremena i teškog stanja u svijetu u stanovitoj krizi identiteta povratak na istinsku vjeru je nužan kako bi Crkva nastavila koračati putem istine, putem Isusa Krista. Crkva je pozvana u godini Jubileja to prepoznati upravo u obilježavanju 1700. godine Nicejskog sabora, gdje se javlja prilika za obnovu vjere, vjere koju su nam predali Nicejski oci.

Papa Franjo u buli proglašenja Jubilejske godine *Spes non confundit* naglašava i ekumensku narav ove obljetnice koju je Crkva također pozvana prepoznati, ali i živjeti: „Niceja je ujedno poziv svim Crkvama i crkvenim zajednicama da nastave kročiti putom koji vodi prema vidljivom jedinstvu.“³ Ekumenski dijalog nezaobilazan je u obilježavanju ove obljetnice, na njega smo, dapače, pozvani, tumači Papa, pozvani od samog Krista: „Da svi budu jedno kao što ti, Oče, u meni i ja u tebi, neka i oni u nama budu da svijet uzvjeruje da si me ti poslao.“ (Iv 17, 21). Kao Crkvi u suvremenom svijetu još uvijek kao kompas ostaje Drugi vatikanski sabor i ono što su govorili svi postkoncilski pape 20. i 21. stoljeća: „Ono što nas povezuje veće je od onoga što nas razdvaja“, a povezuje nas upravo vjera u Krista Gospodina.

Sva povijesna i teološka previranja, sukobu, oni ne trebaju biti u prvom planu kada se govori o kršćanstvu, već u prvom planu treba biti vjera u Isusa Krista – to je ono na što treba staviti naglasak u ovoj velikoj obljetnici koju u godini Jubileja, kao hodočasnici nade, slavimo.

Prvi ekumenski sabor u Niceji

Nakon dugog razdoblja progona i nemira kršćanstvo je Milanskim ediktom dobilo dugo očekivanu slobodu, međutim, to je bio tek naizgled mir jer pravi sukobi, oni na dogmatskoj i teološkoj razini, su zapravo tek uslijedili.

1 FRANJO, *Spes non confundit*, u: https://www.vatican.va/content/francesco/hr/bulls/documents/20240509_spes-non-confundit_bolla-giubileo2025.html, br. 17 (pristupljeno 20.2.2025.), (dalje SC).

2 PRVI NICEJSKI KONCIL, *Nicejsko vjerovanje*, u: Heinrich DENZINGER – Peter HÜNERMANN, Zbirka sažetaka vjerovanja, definicija i izjava o vjeri i ćudoređu, Đakovo, 2002. 125 (dalje DH).

3 SC, 17

Tako se u 4. st. pojavilo učenje kojeg je propovijedao Aleksandrijski prezbiter Arije (256. – 336.), a koje se prema njemu i naziva arijanizam, u povijesti kršćanstva, dogmatici, hereziologiji. Arijev nauk ogleđa se u nijekanju božanstva Logosa, to jest tvrdnje da je Logos prvo stvorenje Oca (koji je jedini vječan, oduvijek, nerođen, potpuno transcendentan u odnosu na Sina i Duha Svetoga), stavljajući ga tako u stanoviti međupoložaj između Boga Oca i svega što jest, svega što je stvoreno. U pismu biskupu Aleksandru Aleksandrijskom piše kako Sin nije postojao prije, nego je rođen; nije ni vječan, niti suvječan, niti nerođen s Ocem niti ima zajednički bitak s Ocem.⁴ Arije drži izjednačenim pojmove „rođen“ i „stvoren“ i time Sina označava kao stvorenje i djelo Oca.⁵

Arijanski nauk je tako sve više i više predstavljao opasnu prijetnju pravovjerju, tome je svakako doprinijelo i široko prihvaćanje ovog nauka, a kada se Arije sukobio sa svojim biskupom Aleksandrom Aleksandrijskim arijanska je kriza dosegla puno veću dimenziju. Uslijed svega toga, potaknut sukobima i nemirima unutar Carstva i vjere, car Konstantin saziva opću skupštinu biskupa u Niceji 325. godine.

Broj prisutnih otaca nije posve siguran, međutim, po prilici je prisustvovalo od 250 do 300 biskupa, Atanazije Veliki na primjer donosi broj od 318 prisutnih, koji su povjesničari kasnije zadržali.⁶ Na koncilu se raspravljalo, osim pitanja Arija i njegova nauka, o raznim temama 2aktualnim za tadašnju Crkvu, tako i o pitanju datuma slavljenja Uskrsa – znakovito da upravo u ovoj proslavi 1700 Nicejskog sabora, proslava Uskrsa pada na isti dan i po gregorijanskom i po julijanskom kalendaru.

Sukobljene strane na koncilu, kojem je predsjedao car Konstantin, raspravljale su prije svega o pitanju Arija i njegovog nauka. Arijansku stranu predstavljao je i branio Arije i njegove pristaše, dok je pravovjerje zastupao Aleksandrijski biskup Aleksandar i njegov tadašnji đakon Atanazije,² kojeg će pak povijest kasnije upamtiti kao Atanazija Velikog, biskupa Aleksandrije i gorljivog branitelja Nicejske vjere. Arijanski nauk nije imao izgleda biti prihvaćen od sudionika, slijedom toga oci su pristupili formulaciji pravovjernog simbola, koji je pod utjecajem promišljanja i utjecaja Aleksandra Aleksandrijskog i Atanazija Velikog na koncu i formuliran 19. lipnja 325. godine koji je do danas ostao upamćen kao *Symbolum Nicaeanum* (Nicejsko vjerovanje/simbol)⁷ te će još na Carigradskom saboru 381. g. dobiti pneumatološku

4 Usp. Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist. Mesija, Sin Božji i Spasitelj*, Zagreb, sv. II., 2022., 491.

5 Usp. Stjepan KUŠAR, *Bog kršćanske objave*, Zagreb, 2001., 137.

6 Usp. Hubert JEDIN (ur.), *Velika povijest Crkve*, sv. II., Zagreb, 1995., 25.

7 Usp. Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist*, 496.

nadopunu u vidu tumačenja vjere u Duha Svetoga – s čime sačinjava Nicejsko-carigradsko vjerovanje, kojeg svi kršćani do dan danas, nedjeljom i svetkovinama, vjerno ispovijedaju.

Nicejski simbol vjere

„Vjerujemo (*lat. credo = vjerujem*) u jednoga Boga, Oca svevladara (*gr. pantokratora; lat. omnipotentem = svemogućega*), stvoritelja svega vidljivog i nevidljivog.

I u jednoga Gospodina Isusa Krista, Sina Božjega,

koji je kao jedinorođeni rođen od Oca, to jest od Očeve biti (gr. ousia), Boga od Boga, svjetlo od svjetla, pravoga Boga od pravoga Boga, rođena ne stvorena, istobitna s Ocem (gr. homoousion to Patri), po kojem je sve nastalo na nebesima i na zemlji. Koji je radi nas ljudi i radi našega spasenja sišao, utjelovio se i učovječio se i trpio, te je uskrsnuo treći dan, i uzašao na nebesa, doći će suditi žive i mrtve.

I u Duha Svetoga.“⁸

Ono najvrjednije što su Nicejski oci ostavili u baštinu svim kršćanima – dragulj tradicije pravovjerja – je svakako Nicejsko vjerovanje/simbol. U svojoj dubokoj i bogatoj formulaciji predstavlja stup i svjetionik pravovjerja, te oslikava onu „najblistaviju pamet kršćanstva“⁹ koja je koncentrirana u tom vremenu. Ovo vjerovanje izriče u isto vrijeme i pravovjerje i osudu Arijevog krivovjerja. Dakle, suprotstavljanje nauka krivovjerju nije samo prisutno u anatemi, već je prisutno i u samom *credu*. Tako možemo vidjeti četiri formulacije kojima Nicejski *credo* direktno niječe Arijev nauk:

„*ek tes ousías tou Patros = iz Očeve biti (supstancije)*

alethinós Theos = pravi Bog

genethenétos ou poiethenós = rođen, ne stvoren

homooúsion to Patri = istobitan (konsupstancijalan) s Ocem“¹⁰

Ovim se terminima (koji imaju filozofski predznak) pobija Arijevo krivovjerje i izražava bit onoga što cijeli *credo* donosi kao cjelinu pravovjerja. Tako izraz „iz Očeve biti“ tumači da Sin ima istu bit s Ocem, ali ne u smislu toga da je Sin uzrok Oca (jer je Arije tumačio je je Sin, Logos stvorenje i produkt Oca), već u smislu drugog termina – istobitnosti Oca i Sina. Termin „istobitan“ je filozofski pojam koji je uzet upravo da bi se izrazilo srž – da Sin ima istu-bit s Ocem, da je s njim u potpunosti jednak – u božanstvu, vječnosti... Na to se mogu nadovezati

8 PRVI NICEJSKI KONCIL, *Nicejsko vjerovanje*, u: DH 125. (Prijevod preuzet iz: Stjepan KUŠAR, *Bog kršćanske objave*, 160.)

9 Formulacija kojom je Stjepan Kušar opisao teologiju i oce 4. stoljeća prilikom održanog predavanja upravo o 1700. obljetnici Nicejskog sabora koje je održao 1. travnja 2025. na Hrvatskom katoličkom sveučilištu u Zagrebu

10 Ivan KARLIĆ, *Bogočovjek Isus Krist*, 497.

preostale dvije formulacije „pravoga Boga od pravoga Boga, rođena ne stvorena“, ovdje se izražava potpuna jednakost Boga Oca i Boga Sina, i time da je on „Bog OD Boga“, dakle Sin kao 'od Oca vječno rađani'. Tumači se da je Sin potpuno u božanstvu jednak Ocu, da se od njega o jednakoj vječnosti vječno rađa, jednom riječju da ima s Ocem „isti bitak“ u svemu. Nicejski se credo tim formulacijama direktno suprotstavlja Arijevom nauku i sistematizira pravovjerje predano od apostola i čuvano u Tradiciji. Iako, najdirektnija osuda, dolazi u anatemi, gdje se navodi da: „One pak koji kažu...*neka arijanska teza*... njih Katolička crkva kažnjava anatemom.“¹¹ Time je arijanstvo konačno osuđeno i proglašeno kao krivovjerje koje je u potpunoj suprotnosti s naukom kršćanske vjere, predane od apostola.

Hodočasnik nade u vjeri Nicejskih otaca

Nicejski sabor, čiji smo tijekom, simbol vjere, važnost za sveopću Crkvu, prethodno u najvažnijim navodima i osvrtima prikazali, zasigurno, kao svjetionik nade, ostaje dogmatski i ekumenski orijentir koji bi svim kršćanima, a pogotovo katolicima koji slave godinu Jubileja nade, trebao služiti kao poticaj na istinsku obnovu vjere i nesmetani putokaz do jedinstva.

Kršćanska nas nada zato u ovoj godini Jubileja podsjeća da u svemu kao „kamen zaglavni“ (Ef 2, 20b) stoji Krist Gospodin. Vjera uvijek traži obnovu u vidu vraćanja na njene izvore, kojima ova obljetnica Nicejskog sabora može biti tek putokaz, a izvori su pak jedino u osobi Isusa Krista koji je „Put i Istina i Život“ (Iv 14, 6). Svi su pozvani ovaj jubilej 1700. godina Niceje slaviti i živjeti kao – jubilej nade Nicejske vjere – vjere u Isusa Krista „pravoga Boga od pravoga Boga, rođena ne stvorena, istobitna s Ocem.“

Zaključak

Sažimajući sve rečeno i raspravljeno, možemo zaključiti i uvidjeti kako je turbulentno razdoblje antičkog kršćanstva doprinijelo dubokom razvoju i teološkom promišljanju kršćanske vjere – pravi primjer toga je upravo prvi sabor u Niceji. Naravno, pravovjerje se trebalo nastaviti braniti i poslije završetka sabora, što su oci, predvođeni Atanazijem Aleksandrijskim, vjerno, hrabro i neustrašivo činili.

Ovaj jubilej 1700. godina Niceje treba obilježavati na način na koji nas sam sabor poziva – na promišljanje i življenje pravovjerja vjere – one istinske vjere predane od Boga apostolima; predane od apostola Nicejskim ocima; te na koncu predane i sačuvane u Crkvi do danas. Time je svaki Kristov učenik pozvan čvrsto, kao hodočasnik nade, ostati u vjeri Nicejskih otaca.

11 PRVI NICEJSKI KONCIL, *Anatema*, u: DH 126.